

Додаток 2. Інформація та тексти колядок для дослідження.

СВІТОТВОРЧІ КОЛЯДКИ

Колядки, які розповідають про створення світу, називаються світотворчими. Це найдавніші колядки, у них зберігся український міф про створення світу. Там співається про час, коли «не було ні неба, ні землі». А тільки «синєє море» і дерево посеред нього. На тому дереві сиділи птахи - три голуби або ж сокіл. І радили раду – як світ снувати. Спустилися на дно, винесли звідти різні корисні речі, з яких постали і земля, і трава, і пшениця, і небесні світила.

Колядки про створення світу збереглися і на Сході, і на Заході України.

У таких стародавніх піснях часто згадується Дунай. Але це не сама річка з такою назвою, а взагалі вода. Воду слов'яни називали словами з поєднанням літер Д-Н: Дніпро, Дністер, Дунай, Дінець, Дон тощо.

Стояла сосна серед Дунаю

Лемківщина. З-під Перемишля – с.Кривка (нині це територія Польщі). Запис та обробка Леопольда Яценка.

Стояла сосна серед Дунаю. Дай Боже! (2)

На тій соснонці сив сокіл сидів. ... (2)

Крильцями стріпав, в Дунаєць упав. ... (2)

Вийшов він відтам третього року. ... (2)

Виніс він відтам троє насіння. ... (2)

Перше насіння – чорна землиця. ... (2)

Друге насіння – яра пшениця. ... (2)

Третє насіння – зелена трава. ... (2)

Чорна землиця – хліб ізродиться. ... (2)

Яра пшениця – для коровайця. ... (2)

Зелена трава – для худобоньки. ... (2)

Додаток 2. Інформація та тексти колядок для дослідження. 2.2.

КНЯЖІ КОЛЯДКИ

Такі колядки – це своєрідні літописи доби Київської держави, а то й ранішої: опис княжих дружин, військових шатрів, дорогого вбрання, тканин, зброї і кінського спорядження, розкішних бенкетів.

Відомо, що в стародавніх суспільствах були парубоцькі військові ватаги, де юнаки упродовж кількох років гартували свою мужність, проходили випробування. Аж після цього їм дозволялося одружитися.

Інколи в «дружинницьких» колядках ідеться про конкретних легендарних або історичних осіб. Приміром, про похід князя на Царгород. Там співається про викуп, який несуть князю-переможцю городяни і царі. Зазвичай це золото і срібло, на яке герой «навіть не дивиться». І, врешті, виводять панночку-царівну, на яку він пильно поглядає, знімає шапку і низько перед нею кланяється.

Микола Костомаров побачив у цьому колядницькому мотиві відгомін походу-сватання князя Володимира Великого, який отримав за дружину візантійську царівну Анну.

Варіант цієї колядки записав і аранжував композитор Микола Леонтович (пригадуєте його «Щедрик»?).

В українців колядки іменні. В них вставляється ім'я того, кому колядують.

Так як це ця колядка для хлопця, то «Володимир» щоразу змінюється на ім'я конкретного хлопчика чи юнака, якого нею величають.

Текст:

Ой там за горою та й за кам'яною

Ой там за горою, та за кам'яною.

Приспів:

Щедрий вечір, добрий вечір!

Там пан Володимир коника сідлає.

Коника сідлає, на гору ступає.

На гору ступає, до царя стріляє.

А цар ся дивує – хто ж то так воює.

Ой винесли йому полумисок срібла.

А він на той дар та й не подивився.

Ой винесли йому полумисок злата.

А він на той та й не подивився.

Ой вивели йому панночку-царівну.

А він на той дар пильно подивився,

І шапочку знявши, низенько вклонився.

Додаток 2. Інформація та тексти колядок для дослідження. 2.3.

КОЛЯДКИ КОЗАЦЬКОГО БАРОКО

У 18 столітті в Україні були поширені християнські колядки. У них розповідається про народження чудесного Немовляти – Ісуса, який має стати духовним царем для людей. Такі різдвяні гімни і пісні співали своїми мовами різні народи Європи.

В Україні різдвяні пісні стали створювати професори Києво-Могилянської академії та викладачі колегіумів. А студенти Могилянки і мандрівні дяки їх поширювали. На зимових канікулах студенти ходили з вертепом і співали ці колядки.

Жителі українських міст колись на Різдво влаштовували пишні торжества. На різдвяні гостини до гетьмана з'їжджалася вся знать – полковники й сотники, посли різних країн та предстоятелі Церков. На Святвечір після першої зірки починався багатий бенкет. А ще в різдвяно-новорічний час у гетьманській резиденції влаштовували розкішні різдвяні феєрверки. І все це під музику й хоровий спів студентів Києво-Могилянської академії!

У 1770 році студенти Києво-Могилянки завітали з вертепом у Сокиринці до маєтку заможного українського діяча Григорія Галагана. Вони подарували Галагану текст вертепу. Серед інших колядок там була записана і «Нова радість стала».

Це найвідоміша українська колядка. Вона єднає всю Україну ось уже майже 300 років.

Нова радість стала

Нова радість стала, яка не бувала,
Над вертепом зізда ясна світлом засіяла.

Де Христос родився, з Діви воплотився,
Як чоловік пеленами убого оповився.

Пастушки з ягнятком перед тим дитятком
На колінця припадають, Царя-Бога прославляють.

– Ой ти, Царю, Царю, небесний Владарю,
Даруй літа щасливії цього дому господарю.

Даруй господарю, даруй господині,
Даруй літа щасливії нашої славній Україні.

Додаток 2. Інформація та тексти колядок для дослідження. 2.4.

КОЛЯДКИ УПА

Цю коляду у кінці 1940 – 1950-х співали далеко не всім. Тоді на Галичині та в Карпатах ще тривала україно-російська війна. На окупованих територіях України заборонили святкувати Різдво. Та українці все одно його відзначали. Українські партизани, яких нахивали ще «хлопці з лісу» могли прийти до родини на Святу вечерю лише таємно. Бо навіть один «стукач»-вивідник міг донести на усіх, хто приймав повстанців. Утім, навіть за таких обставин блискучі знавці конспірації та маскування проникали на свята до рідних та дружніх домівок.

Молодь і підлітки, обходячи оселі з колядою, могли заспівати її тільки найбільш надійним. Це був заклик берегти власну ідентичність, мову – «український голос» і запалювати свічку пам'яті і надії. Ця коляда гуртувала, зміцнювала єдність у підпіллі – як у лісах, так і по селах та містах.

«Уставай же, брате» - це колядка надії на свободу, на мирне щасливе життя у своїй вільній країні.

Уставай же, брате

Уставай же, брате,
Бо вже біла днина,
Бо вже нам ся появила
Дивная новина!

Дивная новина:

Нині Діва Сина
Породила в Вифлеєму,
Марія єдина.

Уставай з постелі
Та й пускай до хати:
Будем тобі українську
Коляду співати.

А ми цієї ночі
Не спали й на волос,
Запитаєм, чи ти маєш
Український голос.

Український голос –
То наша органа,
Козакові - чорна шапка,
Синьо-жовта фана.

Ой засвіти свічку,
Постав на віконце,

Хай засяє наша доля,
Як яснеє сонце!

Додаток 2. Інформація та тексти колядок для дослідження. 2.5.

СУЧАСНІ КОЛЯДКИ

Українці продовжують створювати різдвяні пісні у XX і XXI століттях. Одна з них – про Вифлеємський вогонь миру.

Традиція ділитися Вифлеємським вогнем миру виникла у 1988 році у скаутів Австрії. Цей вогонь мав нагадати про тепло і світло Вифлеємської зірки, про солідарність із тими, хто в складній ситуації, про Різдво, яке єднає людей. Цю ініціативу підхопили скаути з усього світу.

В Україну Вифлеємський вогонь миру вперше передали в 1992 році. Відтоді члени Національної скаутської організації України «Пласт» щорічно поширюють лампадки з вогнем миру в громадах міст, церквах, лікарнях, державних установах. З 2014 року його передають також військовим у прифронтові міста, у госпіталі та на блокпости.

У 2005 році львівська пластунка Соломія Кейван написала пісню «Вифлеємський вогонь миру». У ній відображені сенси передавання Вифлеємського вогню – світло, добро, різдвяна радість, яка всіх єднає. Також тут лунає заклик до «любові в дії» - добрих справ.

В небі зірка спалахнула (Пісня Вифлеємського вогню)

I
В небі зірка спалахнула,
В серці іскра промайнула -
Десь народився Господь.
З меду і з полину, у блаженну днину
Я вітатиму Його.
Хай співає небо, я іду до Тебе,
Я вітатиму Його.

Приспів:

*Вогонь любові, вогонь добра,
Неси у світлі ліхтаря.
Хай знає кожен Божий дім -
Ми понесем вогонь, даруючи любов
Усім.*

II
Місячне проміння стукає у шибку,
Тихо кличе нас у даль.
Серце звеселяє, душу зігріває
Миті сонячний розмай.
Сила твого серця
хай в ділах озветься.
І воскресне на устах.

Приспів

III
Янголи співають, Бога звеселяють.
Щастя будять у серцях.
Радість світ єднає, небо нам співає,
І освітлює той шлях.
Ніжністю дитина -
Щира і невинна
Нас веде у майбуття.